

NORMATIVNA SNAGA FAKTIČNOG¹
THE NORMATIVE POWER OF THE ACTUAL²

Kritički osvrt na knjigu Matthewa Parisha „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“

A critical review of the book: *A Free City in the Balkans: Reconstructing a Divided Society in Bosnia* by Matthew Parish

Sažetak

Kritičkom analizom knjige bivšeg savjetnika, supervizora za Brčko Matthewa Parisha „A Free city in the Balkans: Reconstruction a divided society in Bosnia“ pokušavaju se sagledati teorijske, ali i praktično-političke, pretpostavke na kojima Parish temelji svoje stavove o «permanentnoj etničkoj mržnji» u BiH i neminovnosti njene podjele. Parisev konstruktivistički pristup novoj međunarodnoj mirovnoj agendi «state-buildinga», implementiranoj u BiH nakon rata 1992–1995, studijem slučaja Brčko Distrikta BiH, apsolutizirao je ulogu međunarodne birokracije, bez čije permanentne podrške projekt očuvanja BiH je nemoguća misija. Ta podrška je, u određenom periodu, bila uspješna jedino u Brčkom, i to «slučajno», zahvaljujući «pravim ljudima, na pravom mjestu, u pravo vrijeme».

Parish je bosansku socijalnu realnost sveo na etničku mržnju i sukob, ne pridajući bilo kakav značaj modelu mirovnog sporazuma. No, bez obzira na podršku međunarodne zajednice, svako zajedništvo bez elementarnih socio-kulturnih i političkih pretpostavki je neodrživo. Hiljadugodišnja «de facto» opstojnost BiH je afirmirala «bosansku običajnost, «bosanski habitus», koji nije isključivo «etnička mržnja», nego i bosanska identiteta zajedništva. Uspjeh mirovne misije u Brčkom je potvrdio važnost modela mirovnog sporazuma. Mirovna misija u BiH je mogla biti uspješnija da se slijedio Horowitzev integrirajući model (Konačna arbitražna odluka), nego Lijpartov segregira-

1 U ovom broju „Pregleda“ objavljujemo prvi dio teksta (1-16 str.).

2 In this issue of *Pregled*, the first part of the text (pgs 1-16) is published.

jući model (Djetonski mirovni sporazum). Ono što nedostaje BiH je bosanski AUCTORITAS (Suveren), koji se već odavno internacionalizirao. Stoga je BiH prostor permanentnih pregovora o mogućnosti zajedničkog života a da dogovor, kao ni podjela, nisu na vidiku.

Ključne riječi: «etnička mržnja», «podjela BiH», «konstruktivizam», «state-building», «međunarodna birokracija», «bosanska običajnost», «bosanski habitus», «integrirajući», «segregirajući», «permanentni pregovori».

Summary

A critical analysis of the book: A Free City in the Balkans: Reconstructing and Divided Society in Bosnia by Matthew Parish, Brčko Supervisor's former advisor, will try to look at the theoretical, but practical and political assumptions, on which the Parish based his views about the "permanent ethnic hatred" in B&H and its inevitable division. Parish's constructivist approach to the new international "state-building" peace agenda, implemented in Bosnia after the 1992-1995 war by the case study of Brčko District of B&H, raised to the level of absolute the role of international bureaucracies, without whose permanent support the ongoing project of preserving Bosnia seems to be impossible. During a certain period, this support was successful only in Brčko, however "accidentally", owing "to the right people, at the right place, at the right time."

Parish reduced Bosnian social reality to the ethnic hatred and conflict, not giving any importance to the model of a peace agreement. Regardless of the international community's support, any kind of fellowship (community) without elementary socio-cultural and political assumptions is unsustainable. Thousand years long 'de facto' existence of B&H has also affirmed "the Bosnian customs," "the Bosnian habitus" that is not "ethnic hatred" exclusively, but also the Bosnian fellowship's identity. The success of peacekeeping missions in Brčko confirmed the importance of the model of the peace agreement. The UN peacekeeping mission in Bosnia would have been successful if it followed the Horowitz integrating model (Final Award), not Lijparts segregating model (DPA). The missing element in Bosnia is the Bosnian "AUCTORITAS" (Sovereign), which has been already internationalized. Therefore, B&H is a place of permanent negotiations on the possibility of living together where there is no any sort of agreement, or division in sight.

Key words: ethnic hatred, division of Bosnia, constructivism, state-building, international bureaucracy, Bosnian customary, Bosnian habitus, integrating, segregated, negotiations

Mnogo je knjiga napisano o ratovima koji su pratili raspad SFRJ, mirovnim misijama međunarodne zajednice i stvaranju novih država, od memoara domaćih i stranih učesnika, do ozbiljnih stručnih analiza. BiH je u tom pogledu bila posebno interesantna zbog okrutnosti sukoba i strašnih zločina nad civilnim stanovništvom, specifičnosti mirovnog rješenja i uloge međunarodne zajednice u njegovoj implementaciji, kao i još uvijek neizvjesne sudbine bosanskog mirovnog procesa.³

Mada je Brčko u okviru BiH imalo posebnu ulogu, kako zbog značajnog geo-strateškog položaja (tačka diskontinuiteta R Srpske), posebne uloge u mirovnim pregovorima (arbitraža za Brčko), tako i zbog specifičnog političkog statusa definiranog Konačnom arbitražnom odlukom, zbog kojeg se govorilo o „novom modelu“⁴ mirovnog rješenja, a da pri tome gotovo da nema ozbiljnog teksta, da ne govorimo studije, posebno domaćih autora, o ovome fenomenu.⁵ U tom smislu knjiga Matthewa Parisha „Free city in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“ („Slobodan grad na Balkanu: Rekonstrukcija podijeljenog društva u Bosni“), svakako predstavlja presedan. Bez obzira na naš odnos spram iznesenih stavova Parisheva knjiga je do sada jedan od najozbiljnijih pokušaja razumijevanja mirovne misije međunarodne zajednice u BiH, studijem slučaja Brčko Distrikta BiH, iz rakursa globalnog međunarodnog poretka. Kao takva ona je poseban doprinos kako teorijskom razumijevanju implementacije nove agende mirovnih misija međunarodne zajednice u postkonfliktnim društvima, tako i praktičnom kolektivnom samosvješćivanju historijske sudbine (mogućnosti) jedne lokalne zajednice. Stoga zaslužuje pažnju bosanske i šire javnosti.

3 BiH je u tom pogledu dobila značajnu pažnju u knjigama inostranih autora. Pogledati djelomičnu bibliografiju o bosanskom pitanju na engleskom jeziku na: <http://www.library.yale.edu/slavic/research/bosnia.html>.

4 Vidjeti: Brčko Distrikt BiH: Početak, napredak i povlačenje, 2. juni 2003. International Crisis Group.

5 Osim izvještaja Međunarodne krizne grupe 2003. godine, tekstova bivšeg supervizora H.L. Clarka, bivšeg funkcionera OHR-a u Brčkom Sommersa, studija Dahlman i Tuathail, knjige Amande N.Z. Leese, koji analiziraju Brčko kao specifičan model mirovne misije u BiH, te nekoliko diplomskih radova inostranih diplomanata (Cecile Jouhanneau: *Recollection of the Camps of the 1992.-1995. war in BiH*), gotovo da nema ozbiljnijeg teksta na temu Brčkog. Već to je dovoljan indikator da se Brčko nije uspjelo izdići iznad sopstvene provincijalnosti, te da objektivno dati socijalni i politički kapital, omogućen Konačnom arbitražnom odlukom, dovede do samosvijesti o sopstvenim mogućnostima teorijskog i praktičnog otvaranja novih pravaca razrješenja bosanske krize, kao i ukupnog boljitka grada.

Prvi utisak koji se javlja nakon čitanja knjige Matthewa Parisha⁶ „A Free City in the Balkans: Reconstructing divided society in Bosnia“⁷, koja predstavlja studij slučaja (Brčko Distrikt BiH) mirovnog procesa u BiH, je relevantnost Weberovog metodološkog stava da je svaka spoznaja kulturne stvarnosti „vazda spoznaja sa posebnog stajališta“⁸. Parishevo stajalište otvara novu perspektivu čitatelju koji je praktično involviran u tu stvarnost. Čitanje Parisheve knjige dovodi do zaključka da stvari koje spoznajemo nisu apriori takve kakve se nama čine, niti korespondiraju sa nekim objektivnim zakonima.⁹ Kada su predmet istraživanja objektivni uslovi sopstvene egzistencije, onda je takvo istraživanje uvijek duboko povezano s „potrebama sopstvenog preživljavanja“.¹⁰

Parisheva analiza uspostavlja drugačiji hermeneutički okvir tumačenja bh. stvarnosti koji za nas može biti predmet dubokog emotivnog i intelektualnog osporavanja. Ali upravo stoga što otkriva drugačije aspekte spoznaje može nam pomoći da bolje razumijemo „jezik života u koji smo involvirani“.¹¹ U razgovoru sa drugačijim viđenjem možemo se približiti spoznaji „objektivne realnosti“ ili suglasnosti oko njenog značenja.¹²

6 Matthew Parish je studirao filozofiju na Cambridgeu i pravo i ekonomiju na Čikaškom univerzitetu. Ima status doktora pravnih nauka. Objavio je više radova iz oblasti međunarodnog prava i međunarodnih odnosa. Od 2005-2007.g. bio je pravni savjetnik i šef pravnog tima Ureda Supervizora za Brčko. Ured je napustio 2007.g. zbog neslaganja sa supervizorom Raffijem Gregorianom. Mada je napustio BiH Parish je ostao involviran u bosanske političke prilike. Objavljuje tekstove i daje intervjuje o značajnim temama posttratne BiH. Oštar je kritičar uloge međunarodne zajednice u mirovnom procesu u BiH. Skrenuo je pažnju domaće javnosti najavama skorog raspada BiH i formiranja nove države, R Srpske, na ovim prostorima. Njegove ideje postale su faktor javnog i političkog života u BiH. Vidi: www.matthewparish.com.

7 Knjiga je izašla 2010. godine u izdanju I. B. Tauris.

8 Weber kaže da “ne postoji ‘objektivna’ znanstvena analiza... društvenih pojava neovisno o posebnim i jedinstvenim stajalištima prema kojima se, izriječom ili prešutno, svjesno ili nesvjesno, biraju, analiziraju i raščlanjuju u prikazivanju predmeti istraživanja”. Weber, *Metodologija društvenih nauka*, Zagreb, Globus, str. 43.

9 Stephen Turner, *The continued relevance of Weber's philosophy of social science*, Max Weber Studies 7.

10 Max Weber, *Metodologija društvenih nauka*, Zagreb, Globus, str. 54.

11 Stephen Turner, *The continued relevance of Weber's philosophy of social science*, Max Weber Studies 7, str. 37–62.

12 Ograničenost naše spoznaje posebnim stajalištima (Weber) ne znači da ne postoji neka „objektivna realnost“ nego samo da nam se ona ne pokazuje u punoj istinitosti, odnosno neskrivenosti („aletheia“ Heidegger). Vidi: Cambridge University Press: Heidegger's Concept of Truth, Daniel O. Dahlstrom.

Parisheva radikalno traumatizirajuća dijagnoza BiH jeste dijagnoza o „invalidnosti“¹³ BiH. Ako bi se ta dijagnoza izrazila u terminima teorija modernih društvenih sistema onda bi se moglo reći da bosanskohercegovačko „društvo“¹⁴ nije „samopoetično“¹⁵, odnosno da nema sposobnosti da se autonomno samoreproducira, nego mu je, radi sopstvenog opstanka, potrebna pomoć Drugoga. Parish stanje tog invaliditeta BiH definira kao društveno stanje «građanskog rata»¹⁶ i „podaničke kulture“¹⁷. Terapija propisana invalidnom pacijentu od strane Drugoga (međunarodne zajednice) je mirovni sporazum koji se naziva „state-building“ (izgradnja države)¹⁸.

-
- 13 Invalidno je ono što ima neko oštećenje koje mu ne dozvoljava da funkcioniра, te je stoga invalid onaj kojem je potrebna pomoć. Vidi: Hrvatski jezički portal: <http://hjp.srce.hr/>. Tu invalidnost Parish izražava definiranjem BiH i Brčkog kao „postratnih“ (post-war), „postkonfliktnih (post-conflict) zajednica, koje imaju „dugu, tragičnu i nasilnu historiju“ („long, tragic and violent history“), u kojima međunarodna zajednica (Drugi) treba „izgraditi državu“ („state-building“) i „rekonstruirati društvo“ (reconstructing society), jer „suprotstavljene nacionalne grupe koje mrze jedna drugu dovoljno da počine masovna ubistva ne mogu kooperirati“. Vidi Parish: „Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B. TAURIS, London-New York, str. 8.
- 14 Parsons navodi da je „društvo tip društvenog sistema s relativno najvišim stupnjem samodovoljnosti“. Vidi Talcott Parsons, *Društva*, August Cesarac, 1991. str. 11.
- 15 Maturana i Varela samopoetičnost (autopoiesis-samoproizvodnja) definiraju kao sposobnost sistema da se samostalno održava kao cjelina. Vidi: *The Tree of Knowledge*, by H.R. Mataruna and F. G. Varela, SHAMBHALA, BOSTON-LONDON.
- 16 Mada izbjegava da to uradi direktno, jasno je da Parish konflikt u BiH podvodi pod građanski rat. Tako stanje u BiH (rat i konflikt) veže sa rečenicama tipa: „Much has recently been written on ending civils war, what to do after they have ended.“, st. 2., „Every country that collaps into civil war“, st. 2, „At the end of a civil war“, st. 10, itd. Mada se radi o spornom terminu čija primjena proizvodi bitne konsekvence kako za određenje stanja u BiH, tako i za njeno razrješenje, Parish ni u jednom trenutku kritički ne propituje tačnost takve kvalifikacije. Vidi o definiranju rata u BiH kod: Lindsay Moir, *The Law of international armed conflict*, Cambridge studies in international and comparative Law, 2004.
- 17 Pod „podaničkom kulturom“ („subservient political culture“) Parish misli na predmodernu kulturu podanika, dodvornika, ulizica stečenu komunističkim nasljeđem, ali i svim ostalim iskustvima strane okupacije BiH. Vidi Parish: „Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B. TAURIS, London-New York st. 121. Moderna demokratska konstitucija pretpostavlja kulturu građanina, kao subjekta političke i društvene konstitucije. Ona se oslanja na „Descartesov „Cogito ergo sum“, temeljni princip moderne metafizike kojom započinje interpretacija sopstva kao subjectuma, kao osnove bitka i istine i svijeta kao predstave.“ Vidi Hans Lindhal, *Collective Self-legislation, as an Actus Impurus: A Response to Heidegger’s Critique of European Nihilism*, Continental, Philosophy Review 3 (2008), str. 324–325.
- 18 Kategoriju „state-building“ Parish preuzima iz suvremenih teorija međunarodnih odnosa koje u okviru novog međunarodnog poretka agendu uspostave mira na konfliktnim

Knjiga Matthewa Parisha „Free City in the Balkans: Reconstruction divided society in Bosnia“, sastoji se od devet poglavlja, epiloga i dva dodatka (uputstva za kontrolu moći međunarodnih službenika angažovanih u mirovnim misijama). Ona predstavlja pokušaj da se „studijom slučaja“ (mirovnna misija u Brčkom) sagledaju, na normativnom i praktično-političkom planu, učinci implementacije nove mirovne agende („state-building“) u BiH, nakon rata 1992–1995. godine.

Parisheva studija nije metodički konzistentna. Njena arhitektonika je polifonijska i anarhična. Polifoničnost knjige je rezultat korištenja različitih metoda spoznaje kao i eklektičkog i nekonzistentnog korištenja kategorija različitih teorijskih provenijencija. Ona jednim dijelom predstavlja memoare zasnovane na ličnom iskustvu i neposrednoj spoznaji, drugim dijelom na neprovjerenim pričama i govoranjima, kojima se podupiru određene teze. S druge strane to je pravna rasprava o institucionalnoj rekonstrukciji BiH i Brčko Distrikta BiH, primjenom teorija izgradnje država u postkonfliktnim društvima.¹⁹ Iz te polifonične strukture izdvojit ćemo glavnu melodiju na kojoj se temelji finale (zaključak) knjige.

Knjiga, ustvari, priča priču o tome kako je međunarodna zajednica u BiH oživjela novi-stari postkonfliktni model rekonstrukcije podijeljenog društva, njegovim stavljanjem pod međunarodnu upravu («internationalized theritory»). Mada se ovaj model do sada pokazao neuspješnim (Trieste, Gansing, Cracow) u Brčkom je u prvim godinama svoje primjene postigao izvanredne rezultate. Nažalost, smatra Parish, taj model je sada i u Brčkom pod upitnikom.

Stoga on postavlja slijedeća pitanja:

- šta je to u Brčkom, kao posebnom slučaju mirovne misije u BiH, bilo specifično što je u prvim godinama dalo izuzetne rezultate?
- koji su razlozi poslije početnog uspjeha doveli i ovaj model u pitanje?
- da li je sve to bilo vrijedno truda, odnosno da li su se izvukle neke pouke koje mogu vrijediti u narednim mirovnim misijama?

i postkonfliktnim područjima nazivaju „state-building“. State-building predstavlja širok opseg angažovanja međunarodne zajednice na uspostavi mira i institucionalnog razvoja postkonfliktnih društava. Vidi: Matthew Parish, *Free City in the Balkans: Reconstruction divided society in Bosnia*, str. 6 i 7. Termin „state-building“ čisto terminološki može biti sporan, jer u doslovnom prevodu se ne radi o rekonstrukciji države, odnosno popravku nečega što je već bilo, nego o gradnji nečega novoga.

19 Jelena Subotić u svome prikazu govori o različitim žanrovima u Parishevoj knjizi. Kroz knjigu se prepliću memoarska sjećanja, pravni ogledi, analiza teorija izgradnje države i historija međunarodnog angažmana u Bosni. Vidi: *Nationalites Papers, Book reviews*, str. 440.

To su pitanja sa kojima Parish započinje „studij slučaja“ mirovne misije međunarodne zajednice u BiH, koji se u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa naziva „izgradnja države“ („building state“).

Building-state

U prvom poglavlju pod nazivom *Building-state* Parish mirovnu misiju međunarodne zajednice u BiH stavlja u kontekst novog globalnog poretka. Nakon rušenja berlinskog zida, raspada SSSR-a i rata u SFRJ čuvari novog međunarodnog poretka intervenišu na novim idejnim osnovama u zemljama građanskih ratova i kršenja ljudskih prava, koje ugrožavaju svjetski mir i stabilnost. Vojna intervencija, kao i isključivo humanitarni ciljevi, bez rekonstrukcije demokratskih institucija, više nisu dovoljni.²⁰ Za globalno širenje političkih vrijednosti Zapada, kao pretpostavke svjetskog mira i prosperiteta, primjenjuje se nova mirovna praksa koja se naziva «state building agenda»²¹.

Ovaj novi mirovni koncept je primijenjen u BiH nakon rata 1992 – 1995. godine. Parish smatra da intervencija međunarodne zajednice u postratnoj BiH nije bila tako uspješna, kako se to u početku predstavljalo, kao što nisu bile uspješne ni na područjima Somalie i Rwande. No, to ne znači da je projekt „state-buildinga“ generalno osuđen na neuspjeh. On je u Brčkom, malom gradu na sjeveroistoku BiH, u jednom periodu bio veoma uspješan, o čemu se malo zna. U tom kontekstu on postavlja dva pitanja: šta je to bilo specifično u Brčkom što je mirovni projekt „state-building“ učinilo veoma uspješnim, te koji su razlozi, sa aspekta globalnog modela, na kraju doveli do njegove propasti i u Brčkom.²²

20 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London-New York, str. 6.

21 Essential to state-building, the report opined, is development of domestic security forces, promoting justice and rule of law, economic development and refugee returns“. Vidi: Matthew Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I.B. TAURIS, London – New York, str. 6.

Chandler tu novu međunarodnu mirovnu agendu naziva „demokratizacija“, koja podrazumijeva širok opseg aktivnosti u izgradnji mira: institucionalni razvoj, međunarodnu kontrolu izbora, ekonomski razvoj, razvoj demokratske političke kulture. Vidi: Chandler, *Bosnia:Faking democracy after Dayton*, Pluto Press London, 2000. Florian Bieber govori o kvalitativno novoj ulozi međunarodne zajednice jer humanitarno i vojno prisustvo u postkonfliktnim društvima nije dovoljno, te međunarodna zajednica preuzima ulogu „supervizora izgradnje novih institucija“. Vidi: Florian Bieber, *Institucionalizing ethnicity in former Yugoslavia*, The global review of ethic politics, Vol. 2, No. 2, 2003.

22 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 4.

Dvije su škole mišljenja koncipirale „state-building“ model koji se primjenjivao u BiH: 1. liberalna, odnosno postliberalna teorija i 2. teorija podjele.

1. Liberalni model se naivno zalaže za transplantaciju demokratskih institucija na postkonfliktna društva, ne vodeći računa o kulturnim pretpostavkama te transplantacije. Pozivajući se na Michaela Barnnetta Parish zagovara postliberalni model koji mogućnost izgradnje demokratskih institucija u postkonfliktnim društvima vidi u organskom razvoju tih institucija, odnosno organskoj vezi kulture i institucija.²³ Za organski razvoj i afirmaciju kulturnih pretpostavki demokracije treba vrijeme, tako da se mirovne misije u postkonfliktnim društvima moraju planirati na duži rok, kaže Parish.²⁴

2. Teoriju podjele opredjeljuje vrsta sukoba.²⁵ Ideologijski sukobi se mogu prevladati. No, ako se radi o etničkim ili religijskim sukobima onda samo «demografsko odvajanje sukobljenih grupa može zaustaviti sukob»²⁶. Primjer Titove Jugoslavije pokazuje da su ovi sukobi neprevladivi.²⁷ Prema Parishu, teorija podjele nepravedno se smatra rasističkom. Ona se vrijednosno ne opredjeljuje o multietničkom društvu, nego samo tvrdi «da tamo gdje se ljudi ubijaju na etničkoj osnovi, podjela je jedina solucija»²⁸.

Ova dva teorijska pristupa mirovnoj agendi „state buildinga“ u postkonfliktnim društvima Parish testira u analizi međunarodne mirovne misije u BiH. On smatra da je (post)liberalna paradigma mirovne misije primijenjena u BiH, posebno u Brčkom, ali sa različitim uspjehom²⁹. Odlučujući faktor koji je odredio karakter te mirovne misije, bile su međunarodne organizacije. Ovakvu značajnu ulogu međunarodnih organizacija Parish izvodi iz teorija međunarodnih odnosa. Tri su glavna teorijska pravca međunarodnih odnosa: 1. realizam, 2. liberalizam i 3. konstruktivizam.

23 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 9–10.

24 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010. str. 13.

25 „Theories of this kind start by distinguishing between ideologically motivated and ethnically motivated civil war“. Isto, str. 14.

26 Isto, str. 17

27 „In Bosnia, the communist enforced multi-ethnicity upon Yugoslava’s feuding tribes for 45 years. But it was not enough. When the power vacuum evaporated after Tito’s death and the collapse of communism, the rivalries resurfaced.“ Isto, str. 17.

28 Isto, str. 18.

29 Isto, str.12.

1. Realistička teorija smatra da se međunarodni poredak temelji na anarhističkom takmičenju sebičnih interesa pojedinih država, te da ovisi o konstelaciji tih interesa, odnosno trenutnim interesima velikih sila. Djelovanje međunarodnih organizacija ovisi o interesima velikih sila.³⁰

2. Liberalističke teorije uvode moralne vrijednosti kao faktor kreiranja međunarodnih odnosa. Zajedničke moralne vrijednosti (liberalna demokracija) stavljaju u drugi plan sebične interese pojedinih država. One uspostavljaju zajedničku osnovu djelovanja i jedinstven međunarodni poredak. Međunarodne organizacije su agenti promoviranja tih zajedničkih vrijednosti.³¹

3. Ovim dvama teorijskim pravcima Parish dodaje i treći, konstruktivistički. Konstruktivisti smatraju da ideje, a ne sebični interesi, kreiraju socijalnu stvarnost, pa samim tim i međunarodne odnose. Oslanjajući se na Webera, konstruktivisti ističu posebnu ulogu birokracije u međunarodnim organizacijama i njihov uticaj na kreiranje međunarodnih odnosa.³² Međunarodne organizacije nisu epifenomen državnih interesa. One imaju sopstvena pravila i procedure koje utiču na kreiranje ciljeva. Birokracija, s jedne strane, može dovesti do efikasnosti i uspješnosti međunarodnih misija, ali isto tako do njihove destrukcije i patološkog ponašanja.³³

30 Isto, str. 22.

31 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, str. 22.

32 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, str. 25.

33 Mada na njima izvodi analizu mirovne misije međunarodne zajednice u BiH, Parish veoma kratko navodi osnovne karakteristike suvremenih teorija međunarodnih odnosa. Za njegove zaključke posebno je važna konstruktivistička teorija, kojoj on posvećuje relativno malo prostora. Stoga ćemo dodatno istaći nekoliko bitnih karakteristika ovoga teorijskog pravca kako bi se bolje razumjeli Parishevi stavovi, pazeći pri tome da budu u skladu sa intencijama Parisheve knjige.

Za konstruktiviste realnost, pa i međunarodna realnost, nije transcendentna, neovisno egzistirajuća realnost, nego je socijalno konstruirana realnost. Tu realnost produciraju socijalni agenti, koji svoju ulogu temelje na moći ideja i političkoj moći. U 20. stoljeću međunarodne organizacije postaju najznačajniji agenti međunarodnih odnosa. One imaju moć supstantivnog kreiranja međunarodnog poretka, strateškim oblikovanjem političkih ideja. Birokracija je nosilac konstitutivne moći ideja. Vidi Vincent Pouliot: „The Essence of constructivism“, *Journal of international relations and development*, Volumen 7, Number 3, 2004., Jackson-Sorensen: *Intruduction to International relation theories and approaches*, Oxford University Press, 2010., Martha Finnemore: *Norms, culture and world politics*, *International organization* 50,2, 1996., Sebastian Gehart: *A rational agenda:A Weberian concept International organizations power in IR*, www2.warwick.ac.uk/fac/soc/.../a_rational_agenda_crips_27oct2010.pdf.

Suštinski element implementacije mirovne misije je, po Parishu, međunarodna birokracija. Ona je kreirala novu stvarnost u BiH i Brčko Distriktu. Njeno djelovanje na prostoru BiH bilo je uslovljeno konstelacijom interesa velikih sila (realistička teorija). U Brčkom je međunarodna birokracija, pod patronatom SAD-a, uspješno promovirala univerzalne vrijednosti liberalne demokracije, (liberalistička i neoliberalistička teorija). Visoki predstavnik u BiH i supervizor u Brčkom imali su ogromne, ničim ograničene, ovlasti. No, njihovi učinci bili su različiti. Različiti učinci implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma, u odnosu na konačnu arbitražnu odluku u Brčkom, služe Parishu kao osnov analize uloge međunarodne birokracije u mirovnoj misiji u BiH.

Bosna i Brčko

U drugom poglavlju prisutan je simplificistički i redukcionistički prikaz historije BiH i Brčkog. Naglasak se stavlja na multietnički karakter stanovništva BiH, njihovu tragičnu sudbinu zbog etničkih podjela i etničkih sukoba, te kontinuiranu ovisnost Bosne od inostranog faktora.³⁴

Navodi se da je do 1463. g. Bosna bila dom slavenskom stanovništvu različitih religija. Nakon toga, od osmanskog osvajanja Bosne, aneksije od strane Austro-Ugarske, Kraljevine Jugoslavije, njemačke okupacije i Titove socijalističke Jugoslavije, BiH je uvijek bila ovisna o spoljnom faktoru.³⁵ Etnička podjela („historical ethnic division“) i etnički sukobi trajna su karakteristika bosanske opstojnosti.³⁶

Brčko se spominje 1548. g. sa turskim osvajanjem Posavine. Kroz cijelu svoju historiju Brčko je očuvalo multietnički karakter.³⁷ Nakon rata 1992–1995. zemlja je podijeljena na „monoetnička geta“ („mono-ethnic bantustans“) ³⁸.

Ovakav konstruktivistički pristup, koji ističe „svemoć“ međunarodne birokracije, Parish vidi na djelu u mirovnoj misiji „state-buildinga“ u BiH. Akcent našeg osvrta je na analizi granica (pretpostavki) konstruktivističkog kreiranja realnosti, odnosno granica voluntarizma međunarodne birokracije u kreiranju mirovnih misija u postkonfliktnim društvima.

34 „This country has had a long, tragic and violent history, in which external domination by foreign powers has played a recurrent role.“. Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I.B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 28.

35 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 28.

36 Isto, str. 29, 30. i 31.

37 Isto, str. 35. i 36.

38 Isto str. 37.

Parish se detaljnije bavi historijskom sudbinom Brčkog netom prije, u toku i nakon rata 1992–1995. godine. Netačno navodi da je rat u Brčkom započeo nakon što su Bošnjaci odbili srpski prijedlog za podjelom Opštine.³⁹ U toku rata, kao i nakon rata Brčko je bilo strateški značajno za konačno rješenje bosanskog sukoba.⁴⁰ Pošto se sukobljene strane nisu mogle dogovoriti oko njegovog statusa, Brčko je izuzeto iz Dejtonskog mirovnog sporazuma i stavljeno pod međunarodnu arbitražu.

Ističu se osnovne karakteristike Dejtonskog sporazuma, koje su manje-više poznate, te specifičnosti arbitraže za Brčko o kojima se do sada manje govorilo.

- Dejtonski sporazum je obezbijedio da BiH ostane suverena država u prijeratnim granicama, ali je podijeljena iznutra na dva entiteta R Srpsku i Federaciju BiH, ustrojenu na principima „konsocijacijske demokracije“, odnosno nacionalnih kvota i nacionalnog konsenzusa u upravljačkim organima države.⁴¹
- Aneks 10 Dejtonskog sporazuma specificira ulogu visokog predstavnika (međunarodnih organizacija) u BiH koji je u početku imao zadatak da olakša implementaciju mirovnog sporazuma. Ove ovlasti su evoluirale do diktatorske uloge, a da za tako nešto nije bilo osnova u Dejtonskom sporazumu.⁴²
- Linija razgraničenja entiteta bila je osnova spora u Daytonu. Na prostoru Brčkog nije postignut dogovor, te se rješenje potražilo u arbitraži.
- Predmet arbitraže je nejasno definiran. Govori se o spornoj liniji na području Brčkog, pozivajući se na mapu na kojoj nema jasnih pokazatelja koji je dio sporan. Stoga je rješenje spora moglo evoluirati u ono što se sada naziva multietnička vlada Distrikta.⁴³

39 Mada se poziva na sjednicu Skupštine Opštine Brčko od 27. aprila 1992. godine, na kojoj su se sve stranke dogovorile da se uslovno prihvata srpski prijedlog o etničkom razgraničenju općine Brčko, Parish iznosi tezu o bošnjačkom odbijanju. Vidi: isto, str. 39.

40 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 39.

41 Isto, str. 44.

42 To je bilo moguće zato što je PIC (Peace Implementation Council), koji se ne spominje u Dejtonskom sporazumu, a koji je u početku predstavljao sastanke predstavnika država koje su bile donatori izgradnje mira u BiH, dodijelio sebi ogromne pravne ovlasti, tako da je postalo glavno tijelo za utvrđivanje politike i poratnoj BiH, pa tako i ovlasti visokom predstavniku. Vidi: Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I.B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 46.

43 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 51.

- Uobičajeno je da arbitražni dogovor definira vrijeme u kojem se odluka mora donijeti. No, čak ni za konačnu odluku se ne može reći da definira vrijeme okončanja arbitraže.⁴⁴
- Arbitražni spor ne sadrži pravila koja treba primijeniti pri donošenju odluke. Kaže se samo „da će arbitri primjenjivati relevantne pravne i pravedne principe („relevant legal and equitable principles“)⁴⁵. Pozivanje na međunarodno pravo nije uputno jer se ovdje ne radi o međudržavnom sporu nego o sporu na subdržavnom nivou. Formula da će se primjenjivati relevantna „legal and equitable principles“ vodi konceptu „ex aequo et bono“ (u skladu sa pravednim i dobrim), odnosno „amiable compositeur“ (u skladu sa legalnim principima za koje arbitri vjeruju da su pravedni), što znači da arbitri mogu samostalno procjenjivati šta je to pravedno u datom slučaju.⁴⁶
- UNCITRAL-ova pravila kažu da strane mogu donijeti odluku „ex aequo et bono“, ali ne bez saglasnosti strana u sporu, što se čitavo vrijeme arbitraže dešavalo.⁴⁷

Bitna uloga birokracije međunarodnih organizacija bila je vidljiva od samoga početka, od donošenja Dejtonskog mirovnog sporazuma i konačne arbitražne odluke za Brčko, smatra Parish. U Brčkom je stvoren pravni okvir za koji Tribunal nije imao mandat, nego je sofisticirano rješenje međunarodne birokracije. To je bilo moguće jer ni Dejtonski sporazum, kao ni konačna arbitražna odluka nisu rezultat sporazuma strana u sukobu (bosanski konsenzus), nego nametnuto rješenje birokracije međunarodnih organizacija.⁴⁸

Prva arbitražna odluka

Prvom arbitražnom odlukom utemeljuje se konstruktivističko (voluntarističko) kreiranje nove socio-ekonomske, političke i pravne stvarnosti u Brčkom od strane američkog arbitra Roberta Owena. Kreiranjem nove stvarnosti u

44 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 51.

45 Isto, str. 52.

46 Isto, str. 53.

47 Isto, str. 53.

48 Isto, str. 54.

Brčkom pokušao se „riješiti gotovo nerješiv politički problem“⁴⁹, „očuvati BiH kao jedinstvena država“⁵⁰. Mada je „Dejtonski sporazum po svojoj strukturi bio prethodnica podjele zemlje“, strah od „stvaranja etnički homogene muslimanske države“, bio je razlog da se međunarodna zajednica, prije svega SAD, odluče na očuvanje cjelovite BiH, smatra Parish.⁵¹ Arbitraža za Brčko bila je u funkciji očuvanja cjelovite BiH.

Tribunal se u svome radu nije vodio pravnim argumentima. Nije poštovan princip «samoodređenja» i „pravičnosti“, kao ni princip «ex injuria jus non oritur» (legalan zahtjev ne može se temeljiti na posljedicama nelegalnog akta), na koje se pozivala Federacija BiH. U Brčkom je prije rata živjela velika većina Bošnjaka i Hrvata, koja je etnički očišćena od strane vojnih i paravojskih jedinica R Srbije.⁵² Nije ispoštovan ni dejtonski princip međuentitetske podjele u odnosu 51% – 49%, prema kojem je Brčko trebalo dodijeliti R Srbiji.⁵³

Prva odluka Tribunala trebala je, ustvari, pripremiti nešto što je arbitar Owen već imao u glavi kao konačno rješenje. Njome je:

- imenovan međunarodni civilni službenik, supervizor za Brčko, što je bila novina u međunarodnim arbitražama. On je postao nova snaga Dejtonskog sporazuma koja nije predviđena Dejtonskim mirovnim sporazumom⁵⁴,
- supervizor je dobio izuzetne ovlasti tako da njegovi nalozi, koji postaju integralni dio domaćeg pravnog poretka, ne moraju biti usklađeni sa Ustavom BiH, odnosno Dejtonskim mirovnim sporazumom⁵⁵,
- nije određen datum donošenja konačne arbitražne odluke tako da ona postaje ovisna o procjeni supervizora⁵⁶,

49 Isto, str. 57.

50 Isto, str. 55.

51 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 56.

52 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 63. i 64.

53 Isto, str. 66.

54 Isto, str. 67.

55 Isto, str. 67.

56 Isto, str. 68.

- najavljena je mogućnost da Brčko postane „specijalni distrikt BiH u kojem će se primjenjivati zakoni BiH“, a što je od početka Owen imao na umu⁵⁷,
- Kriterij za donošenje odluke je postala implementacija Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno poštivanje «slobode kretanja i stanovanja.. kao i pravo na siguran i slobodan povratak izbjeglih i raseljenih lica»⁵⁸ i
- ova odluka je bila presedan i zbog toga što ju je potpisao samo predsjedavajući Tribunala Owen dok su je entitetski predstavnici odbili potpisati što otvara pitanje da li je nešto tako bilo moguće.⁵⁹

Vežano za ovu odluku Tribunala Peace Implementation Counsel (PIC) održao je sastanak 7. marta 1997. godine i donio odluku pod nazivom „Chairman’s Conclusions of the Brcko implementation conference“, kojom se pokušao ograničiti kako predmet supervizije, tako i moć supervizora.⁶⁰ Ovaj dokument je ignoriran, ali pokazuje da je Owen djelovao „neovisno“⁶¹, odnosno konstruktivistički (voluntaristički).

Početak supervizije

Početak supervizije, omogućen prvom arbitražnom odlukom, je, prema Parishu, početak implementacije konstruktivističko-voluntarističke uloge međunarodne birokracije (supervizora) u Brčkom. Takva konstruktivističko-voluntaristička (sve)moć međunarodne birokracije u BiH nema svoje legalno utemeljenje, smatra Parish, jer ne proizlazi iz Dejtonskog sporazuma, te uveliko prevazilazi ulogu „emergency power“ (djelovanja u vanrednim uslovima) i postaje „sastavni dio legalnog sistema“.⁶²

57 „It is clear that Owen had a vision for Brcko in his mind from an early stage“. Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 68. i 69.

58 Isto, str. 71.

59 Isto, str. 71.

60 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 72.

61 Isto, str. 72.

62 „While the Bonn power were conceived as emergency power to confront concrete threats to the implementations of the peace accords, they have today become regular instruments of an open-ended attempt to develop institutions by decree“. Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York,

Zahvaljujući vezama sa Holbrukom američki pravnik Robert Farrand postaje arbitar za Brčko, a Brčko postaje „američki projekt“. ⁶³ Farrand dobija takve ovlasti koje su ga učinile „prokonzulom“ ⁶⁴, a Brčko „US protektoratom“ ⁶⁵. «Njegova riječ je bila zakon» ⁶⁶.

Početak 1998. godine visoki predstavnik, po uzoru na supervizora u Brčkom, postaje vrhovni autoritet. ⁶⁷ Ovako velike ovlasti visokom predstavniku date su «na sastanku PIC-a (Peace implementation Council) decembra 1997. godine u Bonu» ⁶⁸, kojima se visoki predstavnik promovira kao «konačni autoritet» implementacije mirovnog sporazuma, a BiH u njegov protektorat. ⁶⁹

Za ovako velike ovlasti visokog predstavnika, kao i ovlasti supervizora u Brčkom, nije bilo pokrića u Dejtonskom sporazumu, smatra Parish, nego se tu radilo o «prevari» koja je BiH učinila «kolonijom» i «protektoratom». ⁷⁰

No za razliku od visokog predstavnika za BiH, koji je manje uspješan u implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma, supervizor za Brčko postiže značajne rezultate na implementaciji privremenih arbitražnih odluka. Najznačajniji progres napravljen je u oblasti povratka izbjeglica i uspostave multietničkih institucija:

- povratak izbjeglica u Brčkom u 1998. godini predstavlja 95% povratka izbjeglica u R Srpsku. Do 2001. godine povratak izbjeglica je takav da se već može govoriti o multietničkom društvu ⁷¹,
- uz povratak izbjeglica Farrand radi na uspostavi multietničke administracije u Brčkom koje je još uvijek u R Srpskoj ⁷²,

2010, str. 95.

63 Isto, str. 75.

64 Isto, str. 77.

65 Isto, str. 82.

66 Isto, str. 82.

67 Isto, str. 87.

68 Isto, str. 87.

69 Isto, str. 88.

70 Isto, str. 96. i 97.

71 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 79.

72 Isto, 79. i 80.

- do kraja 1997. godine uspostavljene su multietničke policijske patrole⁷³ i
- radi na etničkoj reintegraciji sudstva i sudaca.⁷⁴

Iako analitički ukazuje i na druge elemente mirovne misije u BiH i Brčkom, sa inspirativnim ekskursima o bosanskoj tradiciji i bosanskom mentalitetu, ipak ključni element Parisheve analize ostaje međunarodna birokracija. Bez velikih ovlasti visokog predstavnika, «zemlja ne bi opstala kao cjelovita i suverena, a R Srpska bi se do sada otcijepila i tako moguće izazvala nove vojne konflikte»⁷⁵. Čitav mirovni proces tako je ovisan o konstruktivističkoj volji međunarodne birokracije. Stoga, «BiH ne treba demokratizacija domaćih institucija, nego BiH trebaju međunarodni eksperti»⁷⁶.

Konačna odluka za Brčko

Konačna arbitražna odluka za Brčko, donesena maja 1999. godine, novi je u nizu konstruktivističkih akata međunarodne birokracije kojim je kreirana nova stvarnost u Brčkom, smatra Parish. Ona je bila „revolucionarni“, „pravni akt“ kojim je kreiran „novi Distrikt“ kao „corpus separatum“. Njene institucije su postale potpuno neovisne od entiteta, što je praktično Distrikt učinilo „trećim mini entitetom“, otvarajući pitanje usklađenosti te kreacije sa Ustavom BiH. Owen ga je „definirao kategorijom „kondominijuma“, koji je „pravna fikcija“ stvorena samo da učini konzistentnim Konačnu arbitražnu odluku i Ustav BiH.

„Konačna odluka isključivo je Owenova kreacija“.⁷⁷ Njome su proširene ovlasti supervizora koji je postao „konačni autoritet“ koji „autonomno“ odlučuje o sudbini Distrikta.⁷⁸

Pošto je Distrikt ovisan isključivo o volji ili samovolji supervizora Parish ga smatra neodrživim iz dva razloga. Prvo, ni jedan teritorij pod međuna-

⁷³ Isto str. 80.

⁷⁴ Isto, str. 80. i 81.

⁷⁵ Isto, str. 93.

⁷⁶ Isto, str. 95.

⁷⁷ „It seems to have been the exclusive creation of Owen’s deliberations.“ Isto, str. 104.

⁷⁸ „In practice he would be the final authority in the District on virtually everything. His power were so broad that he would develop into an autocrat whose order would become beyond question“. Isto, str. 107.

rodnom kontrolom („internationalised territory“) nije opstao, jer se prije ili kasnije međunarodna zajednica mora sa njega povući, što vodi u novi rat ili podjelu spornog teritorija. Drugo, dejtonski ustav po sebi ne predstavlja realnu i trajnu integrirajuću osnovu zemlje. Kada međunarodna zajednica napusti BiH zemlja će se raspasti na dijelove sa Distriktom u sredini.

Supervizor nije instanca u strukturi vlasti koja djeluje u vanrednim prilikama („emergency powers“), nego je sastavni dio pravnog i političkog sistema Distrikta.⁷⁹ On je „četvrta grana vlasti“ čije odluke prožimaju sve ostale elemente vlasti. Bez međunarodne uprave Distrikt ne može niti funkcionisati, niti opstati, zaključuje Parish. Osnovna slabost Konačne arbitražne odluke je, prema Parishovom mišljenju, što „predviđa da Distrikt nadživi supervizora“.⁸⁰

Brčanski razvoj pod supervizijom

U poglavlju pod nazivom „Brčanski razvoj pod supervizijom“ autor želi pokazati ogroman uspjeh Distrikta ostvaren konstruktivističko-voluntarističkom ulogom međunarodne birokracije. Do Clarkovog odlaska Brčko je bilo najbogatije mjesto u BiH, sa najmanjom stopom nezaposlenosti.⁸¹ Među značajna postignuća koja su rezultat angažovanja supervizora i njegovih saradnika navode se:

- poreska i finansijska reforma koja je bila bitan faktor «financijske samoodrživosti Distrikta»,
- novi način pružanja javnih usluga,
- novi način vođenja krivičnih parnica,
- model privatizacije je bio veliki uspjeh za razliku od onih u entitetima,
- projekt pijace „Arizona“ i
- uspješno je provedena integracija obrazovanja⁸².

79 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 113. i 114.

80 „...District was intended to outlast the Supervisor“. Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 113.

81 „By the time of Clarke’s depature in Septembar 2003 Brčko was welthest place in Bosnia and Hercegovina“. Isto, str. 133.

82 Parish, *Free City in the Balkans:Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 119–125.

Svaka ozbiljnija analiza bi pokazala da se bar dio pobrojanih uspjeha može dovesti u pitanje (privatizacija, pijaca „Arizona“ ...).⁸³ Umjesto ozbiljne analize rezultata funkcioniranja „brčanskog modela“ Parishu više treba ilustracija uspješnosti djelovanja međunarodne birokracije (supervizora i njegovih suradnika). No, i pored toga se ne može prenebregnuti činjenica da je u prvim godinama Distrikt postigao određeni uspjeh, koji zaslužuje ozbiljnu analizu.

Razlozi ovoga uspjeha mogu se naći u činjenici da je supervizor uspio dovesti u kooperativni dijalog strane u sukobu, sa željom da rekonstruiraju društvo u kojem su ranije živjeli. Parish svakako naglasak ne stavlja na lokalne resurse, nego isključivo na „racionalnost“ međunarodne birokracije. Diktatorska uloga supervizora i stručnost njegove administracije bili su osnovni razlozi razvoja i uspostave međunarodnih standarda u Distriktu.⁸⁴

Diktatorskoj ulozi međunarodne birokracije pogodovala je bosanska politička kultura poslušnosti, neodgovornosti i nedostatka osjećaja za javno dobro, stečena dugogodišnjom vladavinom komunizma.⁸⁵ «Nova generacija komunističkih aparatčika» infiltrirana u institucije Distrikta, bez pogovora se povinovala instrukcijama međunarodnih službenika. Tako smo dobili višepartijski komunistički sistem u kojem je supervizor preuzeo ulogu koju je imao Tito.⁸⁶

Problem je, smatra Parish, kako obezbijediti kontinuitet kvalitetnih međunarodnih službenika, kakve je Brčko imalo za vrijeme supervizora Clarka i Matthews-a. Sa diskontinuitetom u kvalitetu administracije ili njihovim trajnim povlačenjem neizbježno će se urušiti institucije koje su oni kreirali, zaključuje Parish.⁸⁷

83 Vidi: Javni izvještaj revizije finansijskog poslovanja institucija Brčko Distrikta za 2008. godinu („Italprojekt“ i pijaca „Arizona“).

84 „Supervisor’s role was essentially dictatorial: he forged results that the local actors would never have achieved on their own.“ Isto, str. 134.

85 Ovdje Parish uvodi kao element svoje analize, pored međunarodne birokracije, i objektivne socio-kulturne pretpostavke implementacije mirovnog sporazuma. No, on iz njih izvodi samo one elemente koji mu služe za legitimiranje konstruktivističke (voluntarističke, diktatorske) uloge međunarodne birokracije.

86 „Supervisor, an unrestrained international autocrat with the power and authority of a local Tito“. Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 134.

87 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAURIS, London – New York, 2010, str. 134. Možda nije na odmet primijetiti da i Parish, kao pravni savjetnik OHR-a u Brčkom, odlazi sa, kako sam kaže, kvalitetnim međunarodnim službenicima, zbog razilaženja sa supervizorom Raffi Gregorianom, nakon čega započi-

Struja se okreće protiv Distrikta

U poglavlju pod nazivom „The Tide begins to turn against Brčko“ autor uvodi čitav niz novih elemenata u svoju analizu, od ustavne pozicije Distrikta, izbornih zakona BiH i Distrikta, razlike između Dejtonskog sporazuma i konačne arbitražne odluke, do specifičnosti bosanske političke kulture i koruptivnog mentaliteta lokalnog stanovništva i lokalnih političara. Mada u mnogo čemu inspirativni, ovi polifonični analitičko-sintetički uvidi ne mijenjaju njegovu rigidnu metodičku poziciju izvedenu iz konstruktivističke teze o „svemoći“ međunarodne birokracije. Stoga Parish i nije u stanju da iz sopstvenih uvida izvuče maksimum (optimum) jer mu oni isključivo služe da bi svoj unaprijed donesen zaključak o neodrživosti BiH bez posredovanja međunarodne zajednice učinio prihvatljivijim.

Tri su bitna razloga, smatra Parish, dovela do nazadovanja Distrikta. Svi se odnose na slabljenje pozicije osnovnog kreatora nove stvarnosti u Distriktu, međunarodne administracije, odnosno supervizora i njegovih saradnika. Razlozi su:

- slabljenje američkog interesa za Brčko i nakana zaključenja supervizije,
- otvoreni sukob između OHR-a Sarajevo i OHR-a Brčko i
- neuspješno preuzimanje funkcija od nekompetentnih lokalnih političara, izabranih na lokalnim izborima 2004. godine, koje su do tada obavljali supervizor i njegovi saradnici.

Distrikt je bio «ekscentrična kreacija Amerike», tako da je «supervizor bio slobodan da tretira Distrikt kao sopstveni protektorat». No, sa gubljenjem interesa SAD-a za Distrikt, OHR Sarajevo počinje iskazivati otvoreno neprijateljstvo prema Distriktu i supervizoru.⁸⁸

Relacije između OHR-a Sarajevo i OHR-a Brčko nikada nisu bile dobre, najvećim dijelom zbog ličnog prestiža. One su se dodatno pogoršale u procesu prenosa ovlasti sa entiteta na državni nivo. U tom procesu nazvanom «kontroverze oko prenosa nadležnosti i izgradnja države» postavilo se pitanje da li je potreban pristanak Distrikta u prenosu sopstvenih ovlasti ili je dovoljna

nje kolaps Distrikta. Može li se i u slučaju Parish primijeniti Weberov stav da „kada su predmet istraživanja objektivni uslovi sopstvene egzistencije, onda je njihovo istraživanje duboko povezano s potrebama sopstvenog preživljavanja“. Vidi: Weber, *Metodologija društvenih nauka*, Zagreb, Globus.

88 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 135.

saglasnost entiteta. Ta dilema je otvorila pitanje usklađenosti Ustava i Konačne arbitražne odluke. Ustav ne predviđa suglasnost Distrikta jer član III 5(a) Ustava BiH govori samo o suglasnosti entiteta.⁸⁹ Iz Konačne arbitražne odluke proizlaze sasvim drugačije mogućnosti, jer se radi o kompetencijama koje su Konačnom odlukom „trajno i nepovratno“ prenesene na Distrikt.⁹⁰

Iz čisto pragmatičnih razloga visokom predstavniku je bilo komplikovano uvesti i treći element u pregovore oko prenosa ovlasti na državu, tako da je Brčko isključeno iz ovoga procesa. Suglasnost entiteta je obavezivala Distrikt što je dovelo u pitanje njegovu neovisnu poziciju definiranu Konačnom arbitražnom odlukom.⁹¹

Parish spominje normativnu specifičnost Statuta Distrikta koji ne poznaje konsocijacijske mehanizme «etničkih kvota» i «mehanizme zaštite nacionalnih interesa». Mehanizmi odlučivanja Vlade i Skupštine Distrikta nisu omogućavali reprezentaciju nacionalnih grupa koje bi imale mogućnost veta većine.⁹² No, ovim specifičnim karakteristikama normativne osnove Distrikta Parish ne pridaje nikakav značaj kako u analizi mirovne misije u Distriktu, tako i u svojim konačnim zaključcima.

Reforma jačanja države trebala je voditi okončanju supervizije. Novi supervizor Susan Johnson (januar 2004) dobila je zadatak da provede lokalne izbore i zaključi superviziju u Brčkom. No, ona je ubrzo shvatila da je agenda za Brčko nerealna i da će samo ohrabriti domaće destruktivne elemente. Na državnom nivou, nakon izbora od 2002. godine, već se pokazalo da novoformirana vlast nije sposobna preuzeti ovlasti od OHR-a «jer nema dovoljan profesionalan administrativni kapacitet»⁹³. No, Ashdown je želio biti posljednji visoki predstavnik, a put ka tome je bilo zatvaranje OHR-a u Brčkom. Izbori su bili prvi korak.

Izbori 2004. godine u Distriktu bili su «široko rasprostranjeno lažiranje» i plaćanje glasača da koriste unaprijed označene listiće. Formirana je politička koalicija bez jedinstvene političke platforme. Politička korupcija postaje norma unutrašnje administracije. Rukovodeće pozicije se distribuiraju „bez pokrića u meritumu“. Multietnička vlada drži se zajedno na klimavim osnovama da će „dobro plaćeni poslovi i pare od korupcije biti podjednako distribuirane između glavnih nacionalnih političkih oligarhija“.⁹⁴

89 Isto, str. 137. i 138.

90 Isto, str. 139.

91 Isto, str. 139.

92 Isto, str. 152.

93 Isto, str. 148.

94 Parish, *Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia*, I. B. TAU-RIS, London – New York, 2010, str. 162. i 163.

Kriminal, korupcija i profiterstvo postaju javni model ponašanja. Iako se javna imovina nije smjela otuđivati bez znanja supervizora ipak je veliki dio prodan ispod cijene. Tenderska komisija i komisija za zapošljavanje radila je po procentu 10%.⁹⁵ Pod pritiskom stranačkog članstva vršeno je vještačko zapošljavanje u javnoj administraciji. Brčko, provincijalan grad, bez dovoljno intelektualnog kapitala, u toku i poslije rata napustilo je oko 10% najvećim dijelom obrazovanog stanovništva. Sa povlačenjem međunarodne birokracije „čelne pozicije zauzimaju nacionalistički mediokriteti, lopovi i varalice“. Jednopartijski komunistički sistem zamijenio je višepartijski, koji je funkcionirao po istom obrascu. Najava odlaska supervizora i zatvaranje Kancelarije OHR-a dodatno stimulira one na vlasti da što više ukradu, jer se pretpostavljalo da dolazi vrijeme financijske nestabilnosti. Nacionalne elite se počinju takmičiti za pozicije u postdistriktnoj fazi, za koju se pretpostavlja da dolazi.⁹⁶

95 Isto, str. 160.

96 Isto, str. 161.